

LATİN HARFLERİ İLE YAYINLANMIŞ İLK PLASTİK CERRAHİ KİTABI: “CERRAHİ OLARAK TEDAVİ EDİLMİŞ CİLT KANSERLERİ”

*Osman AKDAĞ, *Mustafa SÜTÇÜ, *Mustafa KESKİN, *Zekeriya TOSUN, *Nedim SAVACI
*SELÇUK ÜNİVERSİTESİ MERAM TIP FAKÜLTESİ PLASTİK VE REKONSTRÜKTİF CERRAHİ ANABİLİM DALI KONYA

ÖZET

Harf devriminden on ay sonra Üçüncü Milli Türk Tıp Kongresinde sunulmuş bilimsel ve modern plastik cerrahi metotlarının uygulandığı 1929 basımı bu kitabın Türk plastik cerrahi ve tıp tarihi açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

1 Kasım 1928 tarihli harf devrimi ile o güne kadar kullanılan Arap Alfabesi'nin yerine, Latin Alfabesi'nin Türkçeye uyarlanmış bir biçimi kabul edilmiştir. Mevcut kitapların çevrisi yapılırken aynı zamanda yeni alfabe ile yeni kitaplarda yazılmaya başlandı. 1929 yılında Dr. Operatör Ali Rıza Faik (Altogan) (Gureba Hastanesi Operatörü) ve Dr. Operatör Kazım İsmail(Gürkan) (Gureba Hastanesi Sabık Cerrahi Asistanı) tarafından “Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanseri” kaleme alınarak İstanbul Evkaf Matbaasında Latin harfleri ile basılmıştır. Kitap toplam 40 sayfadır. Dili günümüz Türkçesine yakın olmakla birlikte özellikle tıbbi terimler eski Türkçe ve Osmanlıcadır. Kitaptaki genel bilgiler, operasyon teknikleri, istatistiksel değerlendirmelerden bahsedilmiş ve hastaların ameliyat öncesi ve sonrası resimleri kıyaslanmıştır. Kitapta 36 hasta 41 adet fotoğraf ile belgelenmiş, yapılan tedaviler ve bu tedavilerin neticeleri ile ilgili bilgi verilmiştir.

Yeni bir ülke kurulurken Latin harfleri ile basılmış belki de ilk plastik cerrahi kitabı olduğunu düşündüğümüz bu eserin plastik cerrahi ve tıp tarihimize açısından da önemli kilometre taşlarından olduğu kanaatindeyiz

Anahtar kelimeler: plastik cerrahi tarihi, cilt kanseri, tıp tarihi

FIRST PLASTIC SURGERY BOOK PUBLISHED WITH LATIN ALPHABET IN TURKEY: “SURGICALLY TREATED SKIN CANCERS”

ABSTRACT

One year after Turkey adopted the Latin alphabet for the Turkish language, replacing the Arabic alphabet, a very scientific and modern textbook describing plastic surgery techniques was published. In 1929 surgeons Ali Rıza Faik and Kazım İsmail (from Gruba Hospital, Istanbul) published a book titled “Surgically treated skin cancers”. This book is believed to be first plastic surgery book using the new alphabet in Turkish. The book gives detailed information of the 75 patients admitted to the clinic with skin cancers in 3 year time period. Forty one of the patients were demonstrated with preoperative and postoperative pictures and their diagnosis, surgical plan and treatment course were documented with details. The general information, operative details, usage of statistics and documentation with pictures proves this book to be a scientific achievement. The language of the book is quite understandable with today’s language although most medical terms are in old Turkish or Ottoman Turkish which makes it a little bit confusing.

This book is believed to be the first Turkish plastic surgery book of the modern era. This book is a very important landmark not only for Turkish plastic surgery but also for Turkish medical history as well. For the young plastic surgeons of today this book should be an inspiration for future achievements.

Keywords: plastic surgery history, skin cancer, medical history

GİRİŞ

Tıp tarihini bilmek, hekimlik mesleğinin devamında, bu mesleğin nasıl ortaya çıktığı, geliştiği ya da değiştiği konusunda bilgi sahibi olmamıza ve geleceğe geçmişin aydınlığı ile bakmamıza yardımcı olmaktadır. Bu coğrafyadaki tıp tarihi dünya tıp tarihi ile eş zamanlı seyretmiştir. İnsanın var olduğu yerde hastalık, hastalığın olduğu yerde ise hekim ve tedavi yöntemleri bulunmaktadır. Mezopotamya’da ya da Anadolu’nun diğer bölgelerinde tıp ile ilgili birçok yazılı tablet ve

kullanılan aletler ile karşılaşmaktayız.¹ Yine tarihteki ilk tıp okulu Galen tarafından bu topraklarda Bergama’da kurulmuştur (M.Ö. IV. yy).¹

Antik çağlarda medeniyetin merkezi olan, ilim ve tıpta önderlik eden Anadolu toprakları yine ortaçağ ve yeniçağda tıp biliminde önderlik etmiştir. Onbeşinci yüzyılda Amasya’da yaşamış Sabuncuoğlu Şerafettin de yazdığı cerrahi kitaplarda ilk plastik cerrahi örneklerini sunmuştur.² Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerin

Resim 1 : Kitabın dış kapağının görünümü

Resim 2 : Kitabın önsözü ve teşekkür metni

Resim 3 : Kitabın birinci bölümünde vakaların dağılımı ve niteliklerinden bahsedilen kısım

Resim 4 : İkinci bölümünde bir vakanın oldukça ayrıntılı takdimi

de tıp ilmine gerekli önem gösterilmiş ve tüm dünyada söz sahibi hastaneler ve eğitim merkezleri açılmıştır. Onyedinci yüzyılda batı tıbbındaki gelişmeler ile Türk tıbbında da ilk batılılaşma hareketleri başlamıştır. Osmanlı hekimleri tarafından, Avrupalı meşhur hekimlerin eserleri Türkçeye çevrilmiştir.³ Ondokuzuncu yüzyılda ise Tıbhâne-i Âmire ve Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne gibi batı tarzı tıp eğitimi veren okullar açılmıştır.⁴ Ondokuzuncu ve yirminci yüzyılda sanılanın aksine Osmanlı imparatorluğunun içinde bulunduğu kötü gidişe ve tıp alanında kısıtlı imkânlarla rağmen çok iyi hekimler yetiştirilmiş, güzel eserler ortaya konmuştur. Batıya yöneliş sonrasında cumhuriyetin ilk yıllarına ait birçok tıbbi eser olsa da plastik cerrahi ile ilgili kaynak oldukça azdır. Her ne kadar o dönemdeki cerrahi kitaplar içerisinde plastik cerrahi ile ilgili bölümler yer alsada yalnızca plastik cerrahi konuları içeren kitaplar bulunmamaktaydı. 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı "Yeni Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanununun kabul edilmesi ve yeni alfabenin yerleştirilmesi ile eski kitaplar yeni alfabeyle göre tekrar düzenlenmiş ya da yeni kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Harf devriminden yaklaşık 10 ay sonra; 3. Tıp Kongresinde; (17–19 Eylül 1929 Ankara) İstanbul Gureba hastanesinin iki hekimi Dr. Operatör Ali Rıza Faik (Altogan) (Gureba Hastanesi Operatörü) ve Dr. Operatör Kazım İsmail (Gürkan) (Gureba Hastanesi Sabık Cerrahi Asistanı) tarafından

"Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanselleri" isimli bir kitap Türk tıbbına hediye edilmiştir.

Bu makalede, günümüz modern plastik cerrahi tedavi ilke ve prensipleri doğrultusunda kaleme alınan, cumhuriyet döneminin ilk Latin harfleri ile yazılmış plastik cerrahi kitabı olduğu düşündüğümüz bu kitabı, içerik ve şekil olarak inceledik.

GEREÇ VE YÖNTEM

"Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanselleri"

Kitap 1929 yılında Evkaf matbaasında 16x22 cm ebadında, 40 sayfa ve fotoğraflı olarak basılmıştır. Kitabın kapağında Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanselleri başlığı, kitabın her iki yazarı ve basıldığı matbaa, tarih ve matbaanın "Sıhhati Umumiye Bir Hizmet Olmak Üzere Meccanen Tenzi Olunmak İçin Evkaf Umumiyesi Tarafından Tabettirilmiştir." notu bulunmaktadır (Resim 1). Kitabın iç kapağında sonra gelen ilk sayfasında ise dönemin sağlık bakanı ve kitabın takdim edildiği üçüncü milli tıp kongresinin başkanı Refik (Saydam) beyefendiye ithaf edilmiştir. Kitabın ön sözünde ise Operatör Doktor Ali Rıza Faik 3 sene zarfında Gureba Hastanesine başvuran 75 hastanın 36 tanesinin takip edildiğini ve bunların kongreye yetiştirilmek üzere toplandığını ve bu basım işlemlerindeki emeklerinden dolayı Evkaf matbaasına ve fotoğrafların basımında emeği olan Hıfzısıhha müdürüne teşekkürlerini bildirmiştir (Resim 2).

Kitap başlıca iki kısma ayrılmaktadır. Birinci kısım kendi içinde (Umumi mülâhazat) genel düşüncüler ve (Vekayii şeması) vakaların dağılımı olarak tekrar ikiye ayrılmıştır. Kitabın ikinci bölümünde ise (Müşahadat) takip edilen hastalar resimleri ile birlikte ayrıntılı şekilde anlatılmıştır.

Genel düşüncüler kısmında; özellikle Amerika ve Avrupa'da kanser konusunda oldukça fazla çalışma ve ilerleme olduğu bu konuda ülkemizde de çalışmaların yapılması gerektiği ve kanseri oluşturan nedenler meydana gelişi ve seyri hakkında çalışmalar yapılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yedi sayfalık bu bölümde ülkemizde bu konuda neler yapılabileceğinden ve kanserle mücadelede cihazların ve makinelerin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Genellikle vakaların ileri dönemde başvurduğundan ve bunların erken teşhisinin tedavi sürecini kolaylaştırıldığından bahsedilmiştir.

Vakaların dağılımından (Vekayii şeması) ve

Resim 5 : Kitapta tümör boyutlarından, nüks, komplikasyonlardan ve hasta takiplerinden ayrıntılı bahsedilmiştir.

Resim 6 : Hastaların büyük çoğunluğu kloroform anestezisi ile opere edilmiştir

Resim 7 : Flep için Fransız ekolüne uygun 'lambo' ve greft yerine ise 'triş' ifadesi kullanılmıştır.

Resim 8 : Hastaların ameliyat önce ve sonrası fotoğrafları

Resim 9 : Hastaların ameliyat önce ve sonrası fotoğrafları

gereçlerden bahsedilen bölümde ise hastaların 1926, 1927 ve 1928 yıllarında müracaat eden ve yatırılan cilt kanserli hastalar olduğu belirtilmiştir (Resim 3). Hastaların sayıları, toplam hastalara oranı ve diğer kanser türlerine oranları ve yaş ortalamaları belirtilmiştir. Ayrıca hastalar lenfadenopati (ukadadtın istilası) müracaat zamanı, genetik geçiş (ahvali sabıka, veraset), kanserin invazyonu, patolojik tipi (kanserin nev'i), yerleşim yeri (vakayii mevki taksimi), uygulanan tedaviler (mukaddem tedavi), kan muayenesi (kan muayenatı) ile ilgili bilgiler teknikler ve sayısal değerler de verilmiştir.

Kitabın ikinci kısmında (Müşahadat) ise toplam 36 hastanın toplam 41 adet fotoğrafı ile beraber kısa hikâyeleri sunulmuştur. Hastalara birden otuz altıya kadar numaralar verilmiş numara sırasına göre hastaların isimleri (soyadı kanunu öncesi olduğu için yalnızca isim ya da baba ismi ile beraber) yaşları ve memleketleri her hasta için üst başlık olarak yazılmış kısaca hikâyelerinden bahsedilmiştir (Resim 4). Hikâye kısmında özellikle başlama şekli daha önce yapılan tıbbi ya da geleneksel uygulamalar ve başvuru anında ki tümör boyutları bozuk para boyutlarına göre (beş para, meciydi büyüklüğünde vb) belirtilmiştir. Hastaların lenf muayeneleri yapılmış ve mevcut lenf bezi tutulumunda diseksiyon yapılmıştır. Yapılan cerrahi müdahaleler ayrıntılı şekilde anlatılmış, oluşan komplikasyonlar ve nüks eden vakaların sonuçlarından bahsedilmiştir (Resim 5). Hastaların takipleri birebir kontrollerle ve bunun dışında mektup yoluyla hasta ya da o bölgedeki cerrahlarla iletişim kurularak hastaların takibinin yapıldığından bahsedilmiştir. Hastaların büyük kısmının kloroform anestezi altında operasyonları gerçekleştirildiği belirtilmiştir (Resim 6). Çıkarılan dokuların bazıları histopatolojik olarak incelenmiş ve cilt kanserinin tipi belirtilmiştir. Bazı nüks vakaların yada ileri derece invazif kanser düşünülen vakalara operasyon düşünülmemiş ve hastaların şua (radyoterapi) tedavisine yönlendirildiğinden bahsedilmiştir.

Yapılan operasyonların birçoğu günümüz plastik cerrahisinde kullanılan operasyonlara benzer özelliktedir.

Hastaların büyük çoğunluğunda onarımlarda flep ve greft teknikleri kullanılmıştır. Flep terimi yerine Fransız ekolüne aynı anlama gelen 'lambo' ve greft yerine ise ince kalınlıkta kısmi kalınlıkta grefti için kullanılan 'triş' ifadesi kullanılmıştır (Resim 7). Onarımlarda sıklıkla lokal flepler (transpozisyon flepleri) tercih edilmiş, donör alanlar greft yardımı ile ya da sekonder yara iyileşmesine bırakılarak kapatılmış, donör saha olarak uyluk yüzeyleri tercih edilmiştir. Bu terminoloji yanında onarımlar genel olarak 'plastik yapıldı' şeklinde tanımlanmıştır. Hastaların büyük çoğunluğunun ameliyat öncesi ve ameliyat sonrası fotoğrafları kitapta gösterilmiştir (Resim 8-9).

TARTIŞMA

Kitap, harf devriminden yaklaşık 10 ay sonra; 17-19 Eylül 1929 tarihlerinde Ankara da gerçekleştirilen Üçüncü Milli Türk Tıp Kongresinde; kongre katılımcılarına sunulmuştur.⁵ Kitap ülkemizde az sayıda kütüphanede bulunmaktadır. Bu eser Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk tarafından Konya Mevlana Enstitüsüne bağışlanmıştır ve halen Konya İl Halk Kütüphanesinde ilgili bölümde korunmaktadır.

Bu eser Türk plastik cerrahi ve tıp tarihimize birçok yönden ışık tutmaktadır. Öncelikle yeniden var edilen bir ülkenin tıp alanında da yeniden var olduğu, dünya tıbbi ile yarıştığı hiç kuşkusuz bu eserle daha da ortaya çıkmaktadır. Kitabın diğer bir özelliği ise genç cumhuriyetin yeni harflerin kabulü üzerinden bir yıl geçmeden yayınlanması ve tıp bilim adamlarının camiasının bu konudaki hassasiyetini göstermektedir. İki yıl öncesinde yapılan İkinci Milli Türk Tıp Kongresi (1927) sonuç bildirgesinde bir sonraki kongrenin ana temasının kanser olacağı ve bu konu üzerinde durulacağı belirtilmiş ve yazarlar kitabı Üçüncü Milli Tıp Kongresinde "Cerrahi Olarak Tedavi Edilmiş Cilt Kanseri" adıyla sunulmuştur. Osmanlı imparatorluğunun yıkılış dönemi ve cumhuriyetin ilk dönemlerine ait plastik cerrahi ile ilgili bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Türk plastik cerrahi camiasının duayeni Halit Ziya Konuralp'in 1950 yılında İstanbul Üniversitesinde plastik cerrahi ünitesini

kurmasından önceki 1940 ve 1950'li yıllarda Necdet Albay ve Cihat Borçbakan'ın plastik cerrahi ile ilgili çalışmaları olmuştur.⁶⁻⁷ Cumhuriyetin ilk yılları ile bu dönem arasında elimize ulaşan veriler oldukça sınırlıdır. Biz bu eserin o döneme ışık tutabilecek bir eser olduğunu düşünmekteyiz. Eserin içeriği yapılan cerrahi işlemler bilimsel anlatım ve görsel verilerin zenginliği o dönemde kitapta anlatılanlardan kat ve kat daha fazlasının Türk hekimleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Sanılanın aksine Türk plastik cerrahisinin 1940 ve sonrasında ortaya çıkmamış aksine cumhuriyetin ilk yıllarında bile bu konuda yetkin cerrahların olduğu ve gerçekleştirilen operasyonların günün şartlarına uygun olduğu görülmektedir. Sadece yapılan operasyonlar değil yapılan çalışmaların sunum şeklide son derece bilimseldir.

KAYNAKLAR

1. Santoni-Rugiu P, Sykes PJ. Healing of wounds and the development of surgery. In: A history of plastic surgery. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 39-78:2007
2. Doğan T, Bayramiçli M, Numanoğlu A. Plastic surgical techniques in the fifteenth century by Serafeddin Sabuncuoğlu. *Plast Reconstr Surg*,99(6):1775-9;1997
3. Yıldırım N. Türk hekimlerinin seçkinleşmesi sürecinde tıp bilgisinin transferi. 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi 20-24 Mayıs 2008,KONYA. Kongresi Bildiri Kitabı, 101-124
4. Metintaş MY. 14 Mart tıp bayramı: ilk türk tıp okulu'nun kuruluşu. *Osmangazi Tıp Dergisi*,30(1): 81-89;2008
5. Metintaş MY, Elçioğlu Ö. Cumhuriyetin ilk onbeş yılında sağlık hizmetleri. *Osmangazi Tıp Dergisi*,29(3):162-170;2007
6. Gürsu G. 20 Eylül 2006 Plastik rekonstrüktif ve estetik cerrahi açılış konuşması. *Türk Plast Surg*,14(2):78-81;2006
7. Işık S, Ataç A, Selmanpakoğlu N. Cihat Borçbakan ile Türk plastik cerrahisi. *Türk Plast Surg*,4(3):191-197;1996

SONUÇ

Latin harfleri ile basılmış ilk plastik cerrahi kitabı olduğunu düşündüğümüz bu eserin günümüz Türk hekimlerinin plastik ve tıp tarihimize bakış açısını değiştireceğini ve bundan sonra yapılacak araştırmalara örnek teşkil edeceğini düşünmekteyiz.

DR. OSMAN AKDAĞ
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ MERAM TIP FAKÜLTESİ
PLASTİK, ESTETİK VE REKONSTRÜKTİF CERRAHİ AD
S BLOK NO: 228 MERAM 42090 KONYA
Tel: (332) 223 6706
e-mail: oakdag@gmail.com